

**НЕНАД
КЕЦМАНОВИЋ
ЧЕДОМИР АНТИЋ**

ИСТОРИЈА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Copyright © 2025, Ненад Кеџмановић и Чедомир Антић
Copyright © овог издања 2025, ЛАГУНА

**ИСТОРИЈА
РЕПУБЛИКЕ
СРПСКЕ**

Садржај

Предговор	11
Увод.	19
<i>Историја Републике Српске</i> , десет година послје	29
Држава Српска	41
АНТИКА И СРЕДЊОВЈЕКОВЉЕ	50
Преисторија	50
У Римској држави	54
Међу српским земљама	59
Средњовјековна Босна.	66
Краљевина	74
У ОСМАНСКОМ ЦАРСТВУ.	81
Феудална анархија	81
Османско освајање	85
Срби у османској Босни	89
УСТАНЦИ И ПРЕПОРОД	114
Први српски устанак.	115

Босански пашалук у 19. вијеку	120
Аграрно питање.	123
Херцеговачки устанци.	126
Велика источна криза	136
ПОД АУСТРОУГАРСКОМ ВЛАШЋУ.	148
Борба за црквено-школску аутономију.	150
САРАЈЕВСКИ АТЕНТАТ.	168
ПРВИ СВЈЕТСКИ РАТ	180
Рат против Србије	181
Прогон српског народа	184
Југословенско питање	187
Ослобођење и уједињење	191
ВРБАСКА БАНОВИНА.	197
Између два рата.	197
Посебност Крајине	202
„Бановина Српске земље“	208
ОКУПАЦИЈА, ОТПОРИ, ГРАЂАНСКИ РАТ	214
У Независној Држави Хрватској.	214
Револуција, ослобођење или грађански рат	220
Партизанска побједа	229
ГЕНОЦИД У НДХ	234
СОЦИЈАЛИСТИЧКА РЕПУБЛИКА	250
Босна и Херцеговина од 1945. до 1990.	250
Федерирање федерације.	258
Сукоб најближих сарадника	261

Нова постава у „малој Југославији“	263
Немогућа мисија	264
„Нација која је победила у рату а изгубила у миру“	268
„Поражена нација која постепено нестаје“	273
„Недовршена нација која нема своју територију“	276
Како интегрисати републику?	279
Производња присилног заједништва	281
Ауторитарна модернизација	289
Кадровски домино-ефекат	292
Посљедње године „мале Југославије“	296
 ВИШЕСТРАНАЧКА СР БиХ.	 299
Три националне странке	302
Избори, побједници и поражени	307
Кратак екскурзус уназад	310
Скраћена Југославија или самостална Босна	321
 СТВАРАЊЕ ДРЖАВЕ.	 333
 ГРАЂАНСКИ РАТ У БиХ.	 350
Распад СР Босне и Херцеговине	352
Грађански рат	358
Преговори о статусу и планови о уставном уређењу	373
Крај рата	377
Ратни злочини и њихова злоупотреба	381
 РЕПУБЛИКА ПОСЛИЈЕ 1995. ГОДИНЕ	 401
Дејтонска Српска	401
Политичка транзиција	407
Притисци великих сила и реформе	418

Хашки трибунал	419
Грађанско и национално	422
Законодавство и европске интеграције.	423
Привреда.	426
Додикове деценије	428
ТРЕЋА ДЕКАДА РЕПУБЛИКЕ	443
Каменовање премијера Србије у Сребреници.	443
Постизборни сукоб два нивоа власти.	445
Бошњачка медијска офанзива на Српску.	448
Референдум о датуму Дана Републике и добра вијест из ЕУ	450
Локални избори 2016. и политичке посљедице	452
Изазов прве Трампове администрације	453
Пандемија и глобални рат	462
Општи напад на Републику Српску послије 2023. године	470
Именски регистар	477
Списак илустрација	495
<i>О ауторима</i>	<i>499</i>

УВОД

Историја Републике Српске прва је цјеловита синтеза историје ове државе као ентитета Босне и Херцеговине, њеног настанка у вријеме распада СР БиХ и грађанског рата. Српски народ живи у историјским областима у Босни и Херцеговини од њиховог првог спомена у историји. Републику Српску је створио српски народ и од почетка је била дефинисана као држава у којој је био суверен. Срби данас чине више од четири петине становништва Републике Српске. Ипак и Босна и Херцеговина су кључно важне за историју српског народа у средњем и новом вијеку. За вријеме ране државности Босна је баштинила српске и државне традиције Немањића, постојала је вјерска блискост и већина становништва имала је српски етнички идентитет. У новом вијеку српски народ је чинио релативну већину становништва Босне и Херцеговине. Из ових земаља су насељени запад данашње централне Србије, Београд и области Срем, Банат и Бачка на сјеверу. Српски народ је био и јесте конститутиван народ БиХ и стајао је тајним организацијама и хиљадама добровољаца уз уједињење 1918, а са два покрета отпора иза борбе против фашизма те стварања СР БиХ и социјалистичке југословенске федерације. Зато је природно да синтеза историје Републике Српске не започне са

првим вишестраначким изборима у СР Босни и Херцеговини или објашњавањем коријена кризе југословенске државе.

Српски народ је од свог ступања на историјску позорницу био полицентричан и живио је у више историјских области, удеоних и самосталних кнежевина, држава, а касније и царстава. Тако је и данас, па Срби имају двије државе: у Србији су суверени, а у БиХ дијеле сувереност са Бошњацима и Хрватима. У Црној Гори немају ни конститутивност нити уживају равноправност са једва нешто бројнијим Црногорцима. Срби у Хрватској били су политички народ од 1867, а од 1946. и конститутивни народ, да би 1990, кршењем устава и међународног права, били сведени на статус националне мањине.

Разбијање југословенске државе отворило је питање писања историје српског народа. Српска нација је једна и недјелива и сасвим је природно да историја једног народа буде представљена у цјелини. Ипак, модерне историје српског народа, из потпуно оправданих и објективних разлога, нису могле да се подједнако усредсриједе на полицентричан карактер српске нације. Од стварања Републике Српске 1992. године, потребама дијела српског народа који у њој живи више не одговара да његова историја буде искључиво скрајнута као периферија националне историје. Срби у БиХ јесу део српске нације, Република Српска је једна од српских земаља. Сва истраживања говоре да Срби у БиХ Србију не виде само као своју „матичу“ већ и као своју државу. Ипак посебан развој Републике Српске налаже и писање посебних синтеза о њеној историји и историјском развоју који је довео до њеног стварања.

Писање књиге *Историја Републике Српске* донијело је неколико изазова. Прије свега, било је потребно методолошки исправно анализирати и представити велики број извора, научних монографија и чланака о грађанском рату у Босни и Херцеговини, стварању и међународној афирмацији Републике Српске. Сложени и контроверзни процеси и болне теме ратног наслијеђа били су притом предмет не само научних

напора других националних историографија већ и великог пропагандног и доктринарног дјеловања читавих установа и бројних угледних научника из САД и појединих земаља чланица ЕУ. Није био много мањи проблем представити и двије деценије мирнодопског политичког развоја Републике Српске. Ријеч је о бурним годинама транзиције, политичких борби, спољних притисака, дјелимичне изолације. Потребна модерне историјске синтезе налагала је да овај сегмент историје Републике Српске буде представљен до савременог тренутка без обзира на непостојање временске дистанце, чињеницу да релевантни архиви нису отворени, да су расположиви извори оскудни или непоуздани и да је о овом раздобљу написано мало научних радова.

Ранија раздобља историје српског народа у БиХ су, наравно, мање спорна и више проучена. Међутим, пошто је запостављан у другим историјама, вијековима угњетаван у Османском царству, неравноправан чак и са Србима у Хрватској и Јужној Угарској у вријеме Аустроугарске и лишен националних установа, прошлост српског народа у БиХ остала је понешто скрајнута тема синтеза националне историје у 19. и 20. вијеку. Српски народ у БиХ би тако само у историји Републике Српске могао добити потребан фокус и средишње мјесто. Потребу писања посебне историје Републике Српске потврдило је и систематско искључивање српских традиција из конструисане државности Босне и Херцеговине, како од стране националних покрета Бошњака и Хрвата, тако и у наукама, политикама и културама водећих држава Западне Европе и САД.¹

¹ Шестотомна *Историја Босне и Херцеговине* са много помпе објављена у Сарајеву рјечито је доказала ову чињеницу. Седам година после објављивања првог издања *Историје Републике Српске* – српски народ и Република Српска у овој синтези су потпуно скрајнути, српска историографија је изостала, као и ћирилично издање ове књиге, а међу 47 аутора дјела, које је названо „реинтегративним“, биле су само двије Српкиње, па и оне интегрисане у друштво

Историја Републике Српске је нова по својој амбицији да прикаже цјелину историје српског народа у БиХ од насељавања до данашњих дана, као и историју подручја на коме се данас налази Српска у ранијим вијековима. Простор Босне и Херцеговине вијековима је био гранична област између великих царстава, религија, цивилизација... Посљедично, она је остала недовршено друштво и неизграђена нација. Када би се и нашла у саставу већих цјелина, далеко од спољних граница, брзо је постајала периферија, забачена област окошталих друштвених формација, системски слаба, подијељеног становништва осуђеног на спољну власт. Тако је, у извесној мјери, и данас.

Историја Републике Српске која је пред вама представља териториј савремене Републике Српске од времена појаве првих становника и укључивања племена која су ту живјела у античком свијету. Била је то земља рудника и важних путева у којој је избио највећи устанак против римске власти у њеним провинцијама европског истока. Долазак Словена промијенио је прилике и довео до стварања прве државе ограничене на просторе данашње Босне. У то вријеме та држава је била дио првобитне Србије. На простору данашње Херцеговине налазило се Захумље, земља која ће до посљедњих деценија владавине Немањића бити једна од темељних удионих кнежевина класичне средњовјековне српске државе. Средњовјековна Босна се касније постепено еманциповала од источних крајева Србије – прије свега Рашке, око које су се ујединиле друге средњовјековне српске земље и која се током два вијека владавине Немањића ширила ка југу, отимајући земље од Византије и покушавајући, на свом врхунцу, и да је наслиједи.

У *Историји Републике Српске* јасно су представљене неспорне фазе развоја средњовјековне српске државе и постепене еманципације Босне. За разлику од Србије, православље

у Босни је умјесто међународног признања и ступања у хришћанску екумену највјероватније остало затворено, претворивши се у изоловану народну цркву осумњичену за јерес. Упркос несумњивом удаљавању средњовјековне Србије и Босне, свијест о етничком јединству и заједничким државним традицијама постојала је и насупрот утицаја Угарске и све већих разлика у оквирима два друштва. Она је потврђена преузимањем српских краљевских традиција од стране Твртка Првог 1377. те успоставом Херцеговине Светог Саве од стране Стефана Вукчића Косаче. Посљедњи деспот самосталне Србије био је каснији посљедњи босански краљ Стефан Томашевић. Постепено одвајање у средњем, у новом вијеку је постало сложеније као посљедица османског освајања. Пратило га је и велико померање српског становништва са Косова, из Метохије, Рашке области, Црне Горе и Херцеговине ка Сави и Босанској Крајини у 16. и 17. вијеку. Иако је тада потврђена већина српског народа са јасним црквеним традицијама и израженим идентитетом живјела у Босни и Херцеговини, османска власт подстакла је велике подјеле у становништву.

Упркос чињеници да је Пећка патријаршија од обнове 1557. до укидања 1766. постепено опадала, преживљавала дубоке подјеле и прогоне, те постепено грецизована, није дошло до асимилације или преверавања српског народа. Напротив, у време буђења нација почетком 19. вијека управо је српски национални покрет био први – најранији од три покрета који су до 1993. дефинисали три најбројније нације Босне и Херцеговине. Ипак, конзервативизам и заосталост османске власти у Босни и Херцеговини, и посебно снажан локални беговат који је потискивао и маргинализовао хришћане, довео је до тешкоћа у државној и националној еманципацији како српског и хрватског народа тако и стварања могућег босанскохерцеговачког идентитета. У свијету у коме су Срби добили могућност афирмације само као на многе начине обесправљени слој трговаца и занатлија, дошло је до подјеле међу самим Србима. На једној страни, сеоско становништво

зависних сељака посвијеђено укидању феудализма и борби против Турака, и на другој, танки али просвећени и богатији градски слој трговаца и занатлија чији су циљеви у 19. вијеку постали национално ослобођење и уједињење, те споразум са муслиманима и Хрватима.

Упркос бројним покушајима, међу којима су низ херцеговачких устанака и велики устанак у обје области током Велике источне кризе, вјерска и с њом социјална подјела у становништву Босне, колико и воља великих сила, онемогућиле су стварање аутономне Босне и Херцеговине. Српска настојања под Аустроугарском да створе заједнички фронт са муслиманима ради стицања културне аутономије и борбе за политичка права имала су тек дјелимичан успјех. Настојања младе генерације да радикализује борбу довела су до стварања Младе Босне и Сарајевског атентата. Рат Аустроугарске и Србије, те свјетски рат који је уследио, додатно су продубили мржњу међу босанскохерцеговачким народима пошто је део муслиманске и хрватске политичке елите и народа учествовао у прогону српског народа Босне и Херцеговине.

Улазак српске војске 1918. отворио је питање на које ће одговор стићи тек 1992. године: да ли ће се југословенска држава остварити на темељима српског уједињења или не, као и да ли ће Срби из БиХ одвојено да се уједине са „матичом“. Први пројекат стварања ексклузивно српске федералне јединице у оквиру југословенске државе која би се налазила западно од ријеке Дрине израдио је један хрватски политичар – Јосип Смодлака, у вријеме расправе око првог устава југословенске монархије. У југословенској монархији српски народ БиХ био је запостављен ради очувања заједничке државе. Политички подијељен, само је у вријеме успостављања бановина организација Врбаске бановине омогућила убрзану модернизацију Босанске Крајине и постављање темеља будуће српске државности у којој данас живе Срби и остали грађани Републике Српске. Поред наклоности према опозицији која је коначно 1939. омогућила афирмацију и тријумф хрватског националног покрета, управо се у сиромашним крајевима Босне

и Херцеговине у то вријеме развијала и дјелатност забрањене Комунистичке партије Југославије. Други свјетски рат довео је до геноцида над српским народом у Независној Држави Хрватској. Вјерски и национални рат употпуњен је устанком и касније грађанским ратом, у који се изродила револуција што су је повеле партизанске јединице. Велика страдања српског народа и посљедице ратовања довели су до промјене у односима у Босни и Херцеговини. Током више од двије послје-ратне деценије српски елемент је доминирао Комунистичком партијом и политичким руководством новоуспостављене босанскохерцеговачке федералне јединице, у оквирима југословенске федерације. Но упркос томе, политички процеси су ишли на штету српског народа. Трајан прелазак водећих политичких кадрова на савезне функције у Београд, коминтерновско сузбијање српског „великодржавља“, афирмација република и нових нација, колонизација Војводине, континуирано исељавање у Србију током шездесетих, седамдесетих и осамдесетих година итд. довели су до нове маргинализације српског народа у СР БиХ. Стварање муслиманске нације и обнова концепта босанске посебности, насталог у вријеме аустроугарске окупације, повећали су напетости у друштву СР БиХ и, када је 1990. започела демократизација, потврдили старе националне и вјерске подјеле. Двогодишња владавина три националне странке била је само припрема за грађански рат, који је СР БиХ и српском народу наметнут.

Кршење Устава СР БиХ и рушење СФР Југославије водили су распаду некадашње централне југословенске републике и троипогодишњем грађанском рату. Овај крвави и контроверзни рат пратили су тешки злочини, али и околности договореног рата, остваривања интереса великих сила, сатанизације једне од војски која је у њему учествовала и читавог српског народа. Из рата је изашла Република Српска као држава ограниченог суверенитета – међународно признати ентитет, који заједно са Федерацијом БиХ чини Босну и Херцеговину. Развој Републике Српске у сљедећих тридесет година, све до наших дана, текао је између посљедица рата, тешке међународне

хипотеке због стварних и конструисаних ратних злочина и наметнуте колективне кривице, укидања државних и националних установа, борбе за реформе и модернизацију Српске и њене политике, управе, привреде, културе... Упркос свим притисцима и политичкој подијељености, под енергичним владама СНСД-а, као и раније СДС-а и ПДП-а, оствариван је висок национални консензус. У перманентно напетим и нестабилним околностима, Република Српска је, уз сарадњу и подршку Републике Србије и Руске Федерације, успјела да се одржи и да поред свих губитака покаже животну снагу и спремност да се мијења и развија.

Писање *Историје Републике Српске* било је захтијеван задатак који смо преузели уз велику бригу и опрез. За раздобља антике, средњег и новог вијека могли смо се ослонити на богату литературу српске и свјетске историографије. Знатно тежи задатак представљало је писање историје Другог свјетског рата и послеријатног раздобља, још увијек контроверзних, са недовољно расположивих извора и разнородном литературом различитог квалитета. Коначно, посебан изазов донијели су истраживање и критика постојеће литературе (која прелази 2500 наслова) и испитивање стереотипа у вези са грађанским ратом и свим његовим догађајима, процесима, феноменима и околностима.

Жељели бисмо да захвалимо на подршци и савјету својим уваженим колегама: проф. др Снежани Ферјанчић, проф. др Радивоју Радићу, доц. др Небојши Шулетићу, проф. др Сузани Рајић и мр Зорану Ћирјаковићу.

Посебну захвалност дугујемо својим рецензентима: академику проф. др Алекси Бухи, проф. др Предрагу Ј. Марковићу и академику проф. др Дарку Танасковићу, који је својим зналачким и надахнутим предговором увећао вриједност наше књиге.

На овој књизи поред аутора радили су и сарадници: др Владе Симовић, Немања Девић, Наташа Кецман, Вукашин Неимаревић, Петар Ристановић, Давор Стрика и Стефан

Благоић. Захвалност дугујемо и картографу Ивану Потпићу, као и секретару пројекта Миљану Премовићу.

На корисним сугестијама за ово издање захвални смо и младим историчарима из Републике Српске: Марку Јанковићу, Предрагу Лозу и Борису Радаковићу.

Каже се да је за, не само симболички, идентитет једне државе, поред грба, заставе и химне, неопходно да има и своју писану историју. Ову књигу смо припремили поводом 20-годишњег јубилеја Републике Српске као прилог њеном утемељењу, а остала би неопјављен ауторски пројекат да није било политичке и материјалне подршке кабинета председника Републике Српске.

По препоруци рецензената да наша књига „преводом на свјетске језике треба обавезно да стигне и до иностраног читаоца“, почетком 2016. године објавили смо и упоредно српско-енглеско издање. А крајем исте године и по истој препоруци да „ова књига треба да стигне у сваку српску кућу“, припремили смо треће издање у тиражу од 30.000 примерака. Ово, четврто издање објављујемо 2025. године, поводом тридесетогодишњице међународног признања постојања и статуса Републике Српске на Дејтонској мировној конференцији 1995. године. Почаствовани смо што је наш издавач *Лајуна*.

Надамо се да ће *Историја Републике Српске* допринијети афирмацији историјске и политичке науке и просвјети њених грађана. Жељели бисмо да она буде подстицај изради нових и бољих, обухватнијих и темељитијих историја наше државе, као што смо и ми, из издања у издање, поправљали и допуњавали рукопис, дијелом и на основу критичких примједби и сугестија својих колега.

Аутори

децембар 2016/јун 2025.

ИСТОРИЈА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ, ДЕСЕТ ГОДИНА ПОСЛИЈЕ

Десет година послѣ првог издања *Историје Републике Српске* слободни смо да закључимо да су наше жеље, надања и тежње остварени, а рад уродио плодом. Ријеч је о првој синтези историје Српске, српског народа у Босни и Херцеговини и земљишта на коме српски народ живи. Три издања ове књиге лијепо су примљена од публице и наишла су на позитивне критике угледних историчара, политиколога, филолога... Очекивано, историографије сусједних народа примиле су рукопис који је пред вама уз гњеван мук или настојећи да га потпуно дисквалификују. У српској историографији је ова књига доживјела подијељене реакције. Поред похвала, наишли смо и на хладан пријем ареопага српских историчара. Једна од највећих критика била је наша одлука да прошлост Српске и народа који је насељава не представљамо парцијално и не одричемо се нити једног раздобља у историји, препуштајући њихово тумачење историчарима других националних историографија. Да смо, кад је ријеч о критикама историографија наших сусједа, били у праву, свједоче притисци да не настане уџбеник историје Српске за основне, средње школе и гимназије, као и први пут исказана спремност њемачког дипломате који тврди да је високи представник ОУН да наметне

сопствено тумачење историје у школама на територији Републике. Надамо се и да смо допринијели први пут исказаној спремности наше политичке елите да прихвати историју средњовјековне босанаске државе као дио не само српске историје већ и историје Републике Српске. Доказ томе су и споменици краљу „Срба и Босне“ Твртку Првом. Незадовољство дијела старијих, конзервативних српских историчара потицало је дјелимично и из њихове затворености према новим феноменима и изазовима у науци, а мало из увријеђености зато што сами нису покренули и водили овај важан рад. Дијелом и због те њихове зловоље, током протекле деценије није објављена још нека цјеловита историја Републике Српске. Они истина нису много критиковали *ИРС*, али се на „књигу одговара књигом“; такву форму реакције смо очекивали, али она је захваљујући њиховој непомирљивости изостала.

Као највећи успјех свог рада видимо легитимизацију теме. Међу нашим критичарима мало ко је изнио стару и добро познату тезу да „Република Српска нема“ или пак „не заслужује историју“.² У историографији легитимних тема, гдје сви народи и недавно конструисане области и идентитети без икаквог међународног признања имају своје историје које објављују престижни западни издавачи, одбијање поклон-примјерка другог двојезичног издања наше књиге указало нам је на постојање расизма и шовинизма усмјереног према српском народу чак и у појединим престижним британским универзитетским библитекама.

Историја Републике Српске први пут је објављена 2015. године у издању Српске књижевне задруге. Те године навршило се двадесет година од потписивања Дејтонског споразума.

² Ово питање пред себе понекад ставља већина култура. Недоумицу да ли неко „заслужује“ или уопште „има“ историју, развој друштва по правилу разријеши тако што пресуди потврдно. Ово питање отворено је рецимо у Русији у вријеме када је Пушкин написао знамениту *Историју Пуџачова*. А. Пушкин, *История Пуџачева*, Москва, Воскресење 1995.

Прво издање малог тиража темељно је представљено јавности и наишло је на добар, мада не много енергичан пријем. Сљедеће издање, објављено средином 2016. године, било је српско-енглеско, са уобичајеним тиражом (хиљаду примјерака), али будући да је било великог формата и луксузно опремљено, углавном је завршило у библиотекама широм Србије и свијета и у приватним колекцијама. Након што су оба издања нестала из књижара, приредили смо популарно, јефтино издање, које је објављено крајем 2016. године. Оно је имало велики тираж (30.000 примјерака), било је врло јефтино, а на четврт вијека од доношења првог Устава Српске, фебруара 2017, око 23.000 примјерака подијељено је уз часопис *Недељник*. Остатак тиража нестао је из књижара већ наредне године, и данас је примјерак могуће купити само од букиста и преко сајтова за куповину и продају.

У Србији и Српској књига је наишла на симпатије и позитивне критике, али је научна јавност добрим дијелом остала резервисана. Замијерали су да је *ИРС* недовољно обимна, било је критика на рачун концепта, према којима је оваква синтеза требало да представи вријеме од оснивања Републике 1992. године, са уопштеним представљањем раније прошлости, усредсређене прије свега на 20. вијек. На неприхватање је наишао и став аутора да не усвоје временску дистанцу – раздобље од двије или више деценија које претходе писању, о којима, према овом тумачењу, не треба писати ако не због њихове скорашњости, а онда и зато што архивска грађа везана за то раздобље није доступна.

Посебна критика односила се на интерпретацију грађанског рата у Босни и Херцеговини (1992–1995). Миливој Иванишевић, аматер посвећен проучавању ратних злочина током минулог рата, написао је посебан приказ, објављен у једном научном часопису, у ком је оштро критиковао *Историју Републике Српске*. Иванишевић је начелно био против тога да у оваквој књизи уопште буду спомињани злочини које је починила српска војска. Наводећи злочне над Србима који у књизи нису наведени, тврдио је да су у књизи српска страдања

намјерно умањена. На другом мјесту изразио је увјерење да је *ИРС* могао да „наручи и Хашки трибунал“.³ У приказу објављеном у *Зборнику Маџице српске за друштвене науке*, Иванишевић по правилу не указује на пропусте или грешке аутора, а тамо гдје то чини, пропушта да примјети како су податак или интерпретација на које указује наведени другдје у књизи. У закључку он представља и методолошки приступ, који је у темељима његовог рада, који не само да није сагласан са оним што су аутори писали већ ни са историографском методологијом. Иванишевић пише: „Тешко је, а можда и неправично, па можда и немогуће, бити неутралан при описивању страдања људи. Поготово својих сународника. Два аутора као да у том случају нису имали неке веће проблеме и преко свега су прелазили не исказујући своја осјећања.“⁴ О сврси историје како је види Иванишевић свједоче његове закључне мисли: „У прилог свега реченог, нажалост, Република Српска пред свијетом и властитим будућим генерацијама углавном може да се стиди своје историје. Свако ко прочита ову књигу може стећи само лоше мишљење о нама као народу као и о Републици Српској као држави.“⁵ Закључимо да је необично што је приказ, какав је Иванишевићев уопште објављен у једном научном часопису.

Критике са других страна биле су, разумије се, бројније. Већ крајем 2017. године група невладиних организација, углавном финансираних из САД и држава ЕУ, организовала

³ М. Ivanišević, „Srebrenica: Navodni zločin u Srebrenici džinovska politička prevara“, *Svedok*, 16. septembar 2016, 3.

⁴ М. Иванишевић, „ИСТОРИЈА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ“ (Ненад Кецмановић, Чедомир Антић: „Историја Републике Српске“, *Недељник*, Београд 2016, 517). Осврт на поглавље: „Грађански рат у БиХ“, *ЗБОРНИК МАТИЦЕ СРПСКЕ ЗА ИСТОРИЈУ*, 95, (1/2017), Нови Сад 2017, 93.

⁵ Исто, 96. Након појаве првог издања *Историје Републике Српске* у управи СКЗ незадовољство је исказао академик Василије Ђ. Крестић. Начин каснијих покушаја дисквалификације књиге, избор медија, књига и аутора који би о томе писали, указује на начин рада и преовлађујућу преокупацију академикове каријере у то вријеме дуже од пола вијека.